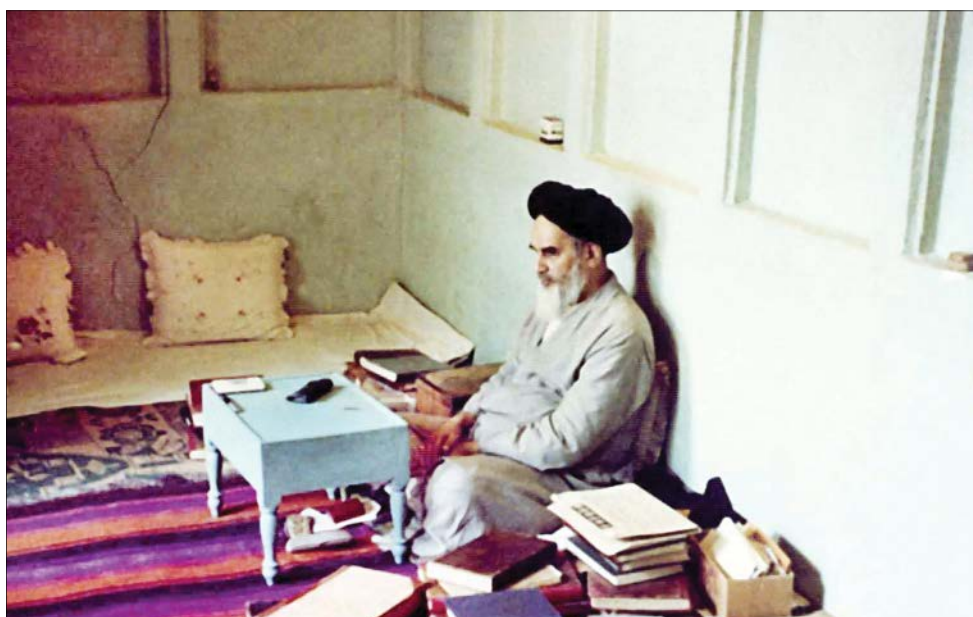

نگاهی به آثار و تألیفات حوزوی امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری

برکات امامین انقلاب در حوزه کتاب

موقوفات علمی خاندان خامنه‌ای؛

میراثی به قدمت یک قرن

آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای یکی از بزرگ‌ترین واقفین در جهان امروز است؛ نکته‌ای که معمولاً در بررسی سیر زندگی ایشان مورد غفلت قرار می‌گیرد. رسم «وقف» در این خاندان ریشه‌ای کهن و تاریخی بیش از یکصد سال دارد. پدر بزرگ و عموی رهبر انقلاب از واقفین کتاب در نجف اشرف بوده به طوری که مرحوم آقابزرگ تهرانی در کتاب «الذریعه» به معرفی اجمالی برخی کتاب‌های وقف شده توسط این پدر و پسر پرداخته. اگرچه در دوران صدام، بسیاری از کتابخانه‌ها و کتاب‌های شیعه در نجف از بین رفت اما به نظر می‌رسد با کمی بررسی می‌توان هم‌اکنون این کتاب‌ها را در کتابخانه حسینیّه شوشتری در نجف یافت.

توجه رهبر معظم انقلاب به مقوله وقف تنها به تقدیر از واقفین و تشویق دیگران به این سنت الهی ختم نشده و ایشان در صف مقدم احیای وقف حضور داشته‌اند. یکی از مهم‌ترین شاخه‌های وقف که می‌توان ردپای ایشان را در آن یافت، وقف کتاب است. اهدای کتاب‌های متنوع به کتابخانه‌های مختلف کشور مانند کتابخانه ابوذر تهران از اقدامات دیگر ایشان در وقف است. زمانی که خبر فروش کتابخانه شخصی آیت‌الله صفایی خوانساری - که مجموعه‌ای ارزشمند از آثار خطی و چاپی بود - مطرح شد برای حفظ این مجموعه علمی ارزشمند که حاوی کتاب‌های خطی و چاپی بی‌نظیری بود، این مجموعه توسط مقام معظم رهبری خریداری و کلیه کتاب‌های خطی آن وقف آستان قدس رضوی شد. علاوه بر این، معظم له کتاب‌های خطی بسیاری را وقف آستان قدس رضوی کرده‌اند و در صدر واقفین کتب خطی قرار گرفته‌اند. براساس آمار منتشر شده از سوی کتابخانه آستان قدس رضوی، بیش از ۶۰ هزار نسخه خطی و کتاب دستنویس در این مجموعه نگهداری می‌شود که براساس آمار منتشره در سال ۱۳۹۱ بالغ بر ۱۴ هزار جلد از این کتب توسط مقام معظم رهبری وقف شده. یعنی حدود یک چهارم کل کتاب‌های خطی در تاریخ کتابخانه‌های آستان قدس رضوی، از موقوفات مقام معظم رهبری است. در میان این آثار خطی، مجموعه‌ای از قرآن‌های نفیس از جمله قرآن دستنویس منسوب به امام حسین (ع) نیز دیده می‌شود. این کتب وقف شده، به زبان‌های فارسی، عربی، اردو و ترکی است و در موضوعات مختلف علوم پایه، تجربی، اسلامی و انسانی دسته‌بندی می‌شوند.

آیت‌الله خامنه‌ای؛ از ترجمه تا تألیف آثار علمی

آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای از مراجع تقلید شیعه و رهبر انقلاب اسلامی علاوه بر حضور در عرصه سیاسی، داخلی و بین‌المللی یکی از چهره‌های شناخته شده در عرصه فرهنگ، ادبیات و علوم حوزوی حتی قبل از پیروزی انقلاب اسلامی است.

یکی از وجوه علمی آیت‌الله خامنه‌ای تألیف آثار علمی حوزوی است. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، مجموعه آثار ایشان را به صورت نرم‌افزار و با عنوان حدیث ولایت به صورت مجموعه بیانات و پیام‌ها از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۹، همراه متن ۱۲۱ عنوان کتاب در ۲۰۸ جلد منتشر کرده. برخی از آثار از مجموعه سخنان و نوشتار معظم له گردآوری شده، آثاری چون طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، غناء، انسان ۲۵۰ ساله، شعاعی از نیر اعظم، آفتاب در مضاف، مجموعه حدیث ولایت و پیشوای صادق از این دسته‌اند. صلح امام حسن (ع) پرشکوه‌ترین نرم‌ش قهرمانانه تاریخ که توسط آیت‌الله خامنه‌ای ترجمه شده، یکی از آثار ایشان در دوران جوانی است. کتاب «چهار کتاب اصلی علم رجال» دیگر اثری است که در حوزه علوم حوزوی به رشته تحریر درآمده.

این کتاب در سال ۱۳۷۷ توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی انتشار یافت. کتاب پژوهشی در زندگی امام سجاد (ع) از آثاری است که به قلم آیت‌الله خامنه‌ای درباره معرفی شخصیت و دوران امام سجاد (ع) به رشته تحریر درآمده و در سال ۱۳۶۱ توسط انتشارات حزب جمهوری اسلامی منتشر شده.

کتاب «آینده در قلمرو اسلام» ترجمه کتاب «المُسْتَقْبَل لِهَذَا الدِّين» نوشته سید قطب متفکر مسلمان اهل مصر است که درباره انزوا و شکست تمدن غرب و حاکم شدن اسلام در آینده سخن می‌گوید. این اثر در سال ۱۳۸۶ توسط دفتر نشر انقلاب اسلامی به چاپ رسید. کتاب «مسلمانان در نهضت آزادی هندوستان» اوایل سال ۱۳۴۷ تألیف و ترجمه شد و در تیرماه همان سال انتشار یافت. گزارشی از سابقه تاریخی و اوضاع کنونی حوزه علمیه مشهد، از تألیفات آیت‌الله خامنه‌ای قبل از انقلاب در سال ۱۳۴۶ است.

مناسک حج، اجوبه الإستفتائات و کتبی که برگرفته از متن درس‌ها و سخنرانی‌هاست از دیگر آثار مقام معظم رهبری است.

آیت‌الله العظمی

سیدعلی خامنه‌ای

علاوه بر حضور

در عرصه

سیاسی، داخلی

و بین‌المللی

یکی از چهره‌های

شناخته شده در

عرصه فرهنگ،

ادبیات و علوم

حوزوی حتی قبل

از پیروزی انقلاب

اسلامی است

نهضت و انقلاب اسلامی برپایه اندیشه سیاسی، اخلاقی و فقهی امام خمینی (ره) آغاز شد و با استقرار نظام جمهوری اسلامی به شکوفایی رسید. حضور یک مرجع تقلید و شخصیت مذهبی که اندیشه سیاسی شیعی را به خوبی به منصف ظهور رسانده بود، در روزهای مبارزه، پیروزی انقلاب و برپایی حکومت را می‌توان نمود توانمندی اندیشه و علوم اسلامی در ایجاد بنیان سیاسی برای زندگی مردم دانست. با ارتحال امام خمینی (ره) و آغاز رهبری آیت‌الله خامنه‌ای بار دیگر حضور فردی که تفکر خود را با علوم اسلامی درآمیخته است، به این باور صحنه گذاشت که پویایی فقه شیعه سخنی گزاف نیست. دو رهبر سیاسی و مذهبی جمهوری اسلامی ایران علاوه بر دارا بودن شخصیت مذهبی و سیاسی در عرصه علمی و تألیف کتاب نیز تأثیرگذار هستند. در این مجال به معرفی آثار ایشان می‌پردازیم.

آثار امام خمینی (ره)؛

از عرفان و اخلاق تا تفسیر و فقه

آیت‌الله العظمی سیدروح‌الله الموسوی الخمینی (۱۲۸۱-۱۳۶۸) از مراجع تقلید معاصر شیعه، افزون بر فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی و داشتن کرسی تدریس، در علوم گوناگون اسلامی، اهل تألیف، تصنیف و حاشیه‌نگاری و تقریرنویسی نیز بوده.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، مجموعه آثار ایشان را به صورت نرم‌افزار و در قالب متن کامل ۷۶ عنوان کتاب در ۱۶۳ جلد شامل موضوعات فقه، اصول فقه، اخلاق، تفسیر، فلسفه، کلام، عرفان و سیاست منتشر کرده. امام (ره) در علوم مختلف اسلامی اعم از فقه، اصول فقه، عرفان و اخلاق تألیف داشته که می‌توان آنها را به دو دوره متمایز تقسیم کرد:

دوره اول: از سال ۱۳۰۷ تا ۱۳۲۳ شمسی. در این دوره تألیفات امام خمینی (ره) بیشتر رویکرد عرفانی-اخلاقی دارند. در این دوره به جز برخی رساله‌های مختصر هیچ اثر فقهی یا اصولی به رشته تحریر درنیامده. در این دوره که مصادف با دوره جوانی ایشان است، برخی آثار ارزشمند چون شرح دعای سحر (عربی) در ۲۷ سالگی به رشته تحریر درآمده. دو سال بعد مصباح الهدایة الی الخلافه والولایة (عربی) را نوشت که پس از پیروزی انقلاب اسلامی منتشر شد. زمانی که تنها ۳۰ سال داشتند کتاب سرالصله را نوشتند.

دوره دوم: از سال ۱۳۲۴ تا ۱۳۵۶ شمسی. محور تألیفات امام در این دوره، فقهی و اصولی است.

از امام خمینی (ره) در عرفان: شرح دعای السحر، التعلیقه علی الفوائد الرضویه، مصباح الهدایة، تعلیقات علی شرح فصوص الحکم و مصباح الانس، سرالصله و آداب الصلاه به یادگار مانده.

شرح حدیث جنود عقل و جهل و شرح چهل حدیث در حوزه اخلاق نگاشته شده‌اند. در اصول فقه: انوار الهدایة، مناهج الوصول، الرسائل، الفوائد الخمسة، الفوائد و لمحات الأصول و در تفسیر و حدیث: تفسیر سوره‌های حمد، توحید و قدر، آیات الأحکام و تصحیح جلد غدیر از کتاب عباقات الأنوار را تألیف کرده. همچنین کتاب الطهارة، المکاسب المحرمه و کتاب البیعه، رساله فی التقیه، فائده فی لزوم التبین الفعلی للفجر فی الیالی المقمره، رساله فی فروع العلم الاجمالی، الخلل فی الصلاه و ولایت فقیه را در حوزه فقه استدلالی و آثاری چون التعلیقه علی العروة الوثقی زبده الاحکام، مناسک حج، استفتائات و تحریرالوسیله را در فقه فتوایی از خود به یادگار گذاشته.